ՓՈՒՆՋ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐՈՒ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

Տարեկան բաժանորդագինն է երկու եւ կէս արծաթ մէջիտ կանխիկ վճարելի, թէ՛ մայրաքաղաքիս եւ իր արուարձանաց եւ թէ՛ գաւառաց համար:

վեց եւ երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կ'ընդունուի:

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱԶ Է

Յանուցմանց տողը 3 դրչ. է մէկ անգամի համար: Աւելի աժան կ'ըլլայ աւելի անգամներու համար:

ՀԱՍՑԷ

Աղ. Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

Պալըգ-Բազար, Նաֆիյէ խան վերի յարկ, թիւ 16

ՓՈՒՆՋ

درعلیه ده بالق پازارنده نافعه خانده اوست قائده

١٦ نومرولی اوطه ده «پونچ» غزته‌سی صاحب امتیازی

همپاسوم آلاجاجیان

ADRESSE

H. S. ALADJADJIAN

Directeur du Journal Armenien

POUNTCH

16 Nafié-Han, Balouk Pazar 16

CONSTANTINOPLE

ԹԻՒ 2899 — ՇԱԲԱԹ — 1863—1866—1904 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 27

ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ «ՓՈՒՆՋ»Ի

ՈՐԲԱՆՈՑԸ

Թագիւղի Գալֆայեան Որբանոցի 39րդ տարեդարձի հանդէսը կատարուեցաւ անցեալ կիւրակէ, ինչպէս կանխած էինք ծանուցանել նախորդ թիւերով: Ս. Պատրիարք Հայրն այս առիթիւ շաբաթ երեկոյ թագիւղ դնաց, Ս. Մեսրոպեանոս եւ կեդրոնական ժամերգութեանց ներկայ գտնուեցաւ, եւ ապա որբանոցին մէջ պատշաճ մաղթանօք ու յորդորանօք մայրապետական ղեկտուաւ Աղաւնի ու Մարիամ քոյրերուն Հետեւեալ առաւօտ Պատարագ մատոյց Ս. Մեսրոպեանոս երէցներու մէջ, խօսեցաւ խոնարհութեան ու աղքատասիրութեան վրայ, յիշատակեց որբանոցին հիմնադիր հանգուցեալ Սրբուհի մայրապետի բարեսիրութիւնը, բարեմաղթեց Օգոստ. Սուլթանի հաւատարմութիւն, որոյ կայսերական շնորհիւ (հայու մխիթ) յաջողած է Որբանոցին հաստատութիւնը, օրհնութեամբ յիշեց խնամակալ Տիկնանց բարուք հոգածութիւնը, անոնց սքանչելի գլուխնուղները եւ Որբանոցին եղած բարերարութիւնները: Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ս. Մեսրոպեանոս երէցեցւոյ եւ Որբանոցին մատրան մէջ: Որբուհիք՝ վայելուչ զգեստաւորեալ՝ ներկայ գտնուեցան, եւ արարողութեանց մասնակցեցան դաշն ու սրտաուշ ձայնով: = Որբանոցին մէջ սեղան տրուեցաւ շաբաթ երեկոյ և կիւրակէ ցերեկ: Ս. Պատրիարք Հայրը շաբաթ երեկոյ սեղանին վրայ իր շուրջն ունէր որբուհիները, իսկ կիւրակէ ցերեկ սեղանին վրայ շուրջը գտնուեցան երեսփոխանք, խնամակալուհի Տիկնայք եւ այլք:

Կիւրակէ օրը մեք ալ Որբանոց գացինք: Որբանոցին մատրան մէջ կատարուած արարողութեանց ներկայ գտնուեցանք, և ճաշին առեն պատեհութիւն ունենալով՝ առանձին չրջեցանք Որբանոցին ամէն կողմերը. սերտարանները, դասարանները, ննջարանները, բաղանիքն, Լայլն: Շրջեցանք, տեսանք մանրուքիւն, կոկուքիւն. դարձեալ դարձեալ չրջեցանք 60է աւելի որբոց պատսպարանը, կրթարանը. բոլորովին վերանորոգուած, կամ՝ ճիշդն է ըսել՝ վերաշինուած է: Մեր այս առանձնութեան մէջ յիշեցինք մեր որքութիւնը, մեր պատանեկութիւնը, օրհնեցինք խնամակալ տիկինները, անձնուիրաբար անոնց գործակցող խաչատուրեան ու Թէլեան էֆէնտիներն, և մեզ նուիրական պարտ համարեցինք՝ այսօր մեր լրագրին միջոցաւ հրատարակել մեծ խաչիւղի Որբանոցն այժմ կը ղեկավարուի բարեկեցիկ, ձեռնտու, աղնըուաբարոյ ու ծանրաբարոյ տիկնանց խնամոց ներքեւ, և ամէն ոք՝ ամէն դասէ՝ այժմ կրնայ ամենայն վստահութեամբ նպաստել այս հաստատութեան: Խնամակալ Տիկնանց որբը ճանչնալու պատիւը չունինք. անոնց համար բարի վկայութիւններ ու գովեստներ կը լսէինք. կիւրակէ օրը տեսանք անոնց նիստն ու կացը, ծանրութիւնն ու լրջութիւնը, և մեզ պարտ համարեցինք՝ հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնները յայտնել անոնց, որոնց շնորհիւ՝ քաջայոյս եմք թէ՝ աւելի հոգ ու խնամ պիտի տարուի պատսպարելոց բարեկրթութեան ու բարեբարոյութեան համար: Շա՛տ պէտք ու կարօտութիւն ունինք Հայ արական ու իգական սեռերու ա՛յդպէս պատրաստութեան:

Մեր այս չրջագայութենէն ետքը, ժամը 10ի առեներըը, ներկայ գտնուեցանք Որբանոցին տարեդարձի հանդէսին, որ որբուհիք ակսան Համիտիէ քայլերգով, և անոնցմէ երկուքը՝ սպիտակազգեստ՝ Ս. Պատրիարք Հօր ներկայացուցին առ Օգոստ. Սուլթանն ուղղեալ ուղերձ մը՝ թաւշապատ ու ղեղարդ: Ապա, որբուհի մը՝ իդիմայ ընկերացն՝ առ Նորին Վեհափառութիւն ուղղեալ երախտագէտ իտական ուղերձ մը կարդաց: Անուշ հեռաձ երգեր ու շարականներ, տրամախօսութիւն մը և շնորհակալութեան յայտարարութիւններ: Յատկապէս յիշատակութեան արժանի է խնամակալութեան կողմանէ Թէլեան էֆէնտիի կարդացած տեղեկագիրն, որով բաւական պարագայիւք ծանօթութիւն տրուած է Որբանոցին արդի մեծապէս բարեփոխուած վիճակին ու վերաշինութեան գործին վրայ: Այս տեղեկագրէն կ'իմացուի թէ 1150 ոսկի ծախք եղած է վերաշինութեան համար, թէ՝ ներքին մատակարարութեան տարեկան ծախքն է 750 ոսկի, թէ՝ այժմ 350 ոսկիի չափ հասոյթ ունի, և խնամակալութիւնը կը ջանայ հաւասարակշռել պիտանիքն: Հանդէսը փակեց Ս. Պատրիարքը, և մեք մեկնեցանք Որբանոցէն, գոհ ըլլալով որ ունինք այժմ որբանման հաստատութիւն մը, վայելչաչէն, մաքուր, և աղնիւ տիկնանց խնամոց ներքեւ, ըստ ամենայնի արժանի՝ մեր գիմառաջ վեհ. Հայոց ազգին, և բարեսէր անձանց նուիրատուութեանց:

Եթէ խնամակալութիւնը կրնէր մեզ՝ պիտի մանակցիմք մեք ալ ուրիշ անգամ սեղանին, երբ տեսնեմք որբուհիները անդ բազմած: Այս փափաքը կը տածեմք, որովհետեւ մեք ալ իսղայ տիսղ որք մնայած, որքոյ հետ խնամուած, վարժուած եմք:

Եւ որովհետեւ՝ Որբանոցին նուիրելու համար՝ արծաթ ու ոսկի չունինք... ահաւասիկ մեր լրագրէն կընուիրենք բաժին մը, խնամակալ Տիկնայք կրնան վստահ ըլլալ թէ՝ մեր լրագիրը եթէ որբուհոյ ձեռքը անցնի, եթէ ո՛չ օգտակար՝ գոնէ վնասակար չըլլար, վասն զի անոր հրատարակութեան սկիզբէն մինչեւ ցարդ 42 տարիէ ի վեր, փոյթ տարած եմք որ համեստ պարունակութիւն ունենայ, և համեստ անձանց ու համեստութեան վարժ րլուելիք անձանց վայելուչ ըլլայ:

Հուսկ ուրեմն՝ մաղթելով կը մնամք, որ մեր վանքերն, մեր վարժարաններն, և այլ ամէն կրթական, կրօնական, բարեպաշտական, վարչական հաստատութիւնք անկեղծ ու անձնուէր վերակացութեան ներքեւ գտնուին՝ եւամիզութենէ, չահամոլութենէ, ցուցամոլութենէ զերծ ու ազատ վիճակի մէջ, ինչպէս է այժմ խաչիւղի Գալֆեաեան Որբանոցը:

Բայց չմոռնանք՝ յատկապէս չընորհակալութիւն մատուցանել խաչատուրեան ու Թէլեան էֆէնտիներու, որոնք՝ խնամակալութեան կազմութենէն առաջ Որբանոցը ողբալի ու աղետալի վիճակէն ճողոպրելոյն ամենայն անձնուիրութեամբ, և վերականգնելոյն, և արժանիքներ թերնամակալութիւն մը հաստատելէն ետքն ալ օժանդակելոյն և կ'օժանդակեն ցարդ: Այս տողերը՝ մեր սրտէն բղխած են և ո՛չ շողոքորթութիւն:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՓՈՒՆՋ»Ի

ՊԱՅՔՆՏՂՐ. 14 Նոյ. 1904:=Այտրնի նահանգը ս սանճագէ (գաւառ) կազմուած է, որք են Իզմիր, Այտըն, Տէնիզլի, Սարուխան եւ Մէնթէշէ: Իզմիրի սանճագի գազաներն (գաւառակ) են Էօտէմիշ, Ուրլա, Պայրնտըր, Պէրգամա, Թիրէ, Զէյմէ, Սէֆերիհիսար, Ֆոչաթէյն (Էսկի եւ Եէնի Ֆոչա), Գարատուրն, Գուշ Ատասը Մէնէմէնտերէ: Այտրնի սանճագին գազաներն են Պոդտոդան, Զինէ, Սէօքէ, Գարաճա Սու եւ Նազիլլի: Տէնիզլի սանճագի գազաներն են Պօլտան, Ջալ, Մէրա, Թավաս, Ղարաի - Գարաագաճ: Սարուխանի սանճագին գազաներն են Էյվէ, Ագհիսար, Ալէշէհիր, Թիմուրճը, Սաիխլի, Սօմա, Գըրգագաճ, Գասապա, Գուրա, Կէօրտէս: Մէնթէշէի սանճագի գազաներն են Պօդրում, Քէօյճիյէզ Մէրմէրիս, Մէնթրի եւ Միլաս: Զի մոռնանք ըսել թէ կուսակալը կը նստի ի Զմիւռնիա: Այտընի կառավարիչը կը նստի Այտըն քազաբ: Տէնիզլիի կառավարիչն՝ ի Տէնիզլի: Սարուխանի կառավարիչն՝ ի Մանիսա: Մէնթէշէի կառավարիչն՝ ի Մուղլա: Արդ կը գրեմք Պայրնտըրի վրայ: Այս գաւառակի սահմանն է հիւսիսէն Նիֆ գազասը, արեւելքէն Էօտէմիշ, հարաւէն Թիրէ գազասը, արեւմուտքէն Թօրպալը նահիյէսի: Պայրնտըր ունի 55 գեղ եւ թաղ: Գաւմագամը կը նստի ի Պայրնտըր՝ որ Իզմիրէ հեռու է ցամաքային ճամբով հետիոտն 12 ժամ. երկաթուղեաւ մինչեւ 4 ժամ: Պայրնտըր կը գտնուի Զմիւռնիոյ արեւելեան հարաւային կողմը: Բնակիչք ամբողջ գազային են Իսլամ 20782, Յոյն 3184, Հայ 290, Հրեայ 51. ընդ ամէնը 24018 հոգի: Իսկ բուն գաւմագամանիստ Պայրնտըր գիւղաքաղաքին բնակչութիւնն է՝ Իսլամ 000. Յոյն 3189. Հայ 289. Հրեայ 51: Տուներուն թիւն է 1889, կրպակ 515, պանդոկ 9, բաղնիք 2, աղիւրաղաց 23, ֆապրիգա 5 (2ր բամպակի, 2ը ալիւրի, մին ալ ձիթապտուղի), 1 կառավարական պաշտօնատուն, 1 հեռագրատուն. ամրողջ Պայընտրր գազային մէջ կայ 50 հատ ճամի, 4 մէսճիտ, 3 թէքքէ, 2 եկեղեցի, 2 հիւանդարան, րիւշտի՝ 1, իպթիտայի՝ 1, մէտրէսէ՝ 1, հայ գպրոց 1, յունական գպրոց 2, հրէական գպրոց 1 (խառըրային միացած): Պայընտրրի գազային ներքին բերքն է ցորեն, գարի, վարսակ, չուչմայ, ձխախոտ, փոթաթէս, բակլա, բամպակ, սպիտակ կորեկ, խաղող, տանձ, մանուանդ մեղր, ուրի եւ դեղձ: Արտածութիւնն է գարի, բակլա, բամպակ, սուսամ, ձերմակ կորեկ. իսկ ներածութիւնն է հանդերձեղինաց, նպարեղինաց վերաբերեալներ. ծովի ձուկ եւ... Նորաձեւութիւն: 1318 տարուան տարեկան ընդհանուր եկամուտը մերձաւորապէս կը հասնէր 1,770,020 ղրուշի, էմլաքի, թէմէթթիւի, զինուորական տրոց, տասանորդի, կենդանատրոց, անտառապահուց, թափուի, գատատրոց, ուսուցմատրոց. թէճիդաթը ասքէրիյէի, մէնաֆիի թէմէթթիւէ թէճիդաթը ասքէրիյէ եւ զինուորական տրոց թէճիդաթը ասքէրիյէ տրոց, եւ այլեւայլքն բաղկացեալ Պայրնտըրի Մէճլիսի Իտարէի բնական անդամք են գայմագամ, (րէիս), Նայիպը միւֆթի, մայ միւտդրի. քեաթիպը թահրիր էֆէնտիները, իսկ ընտրելի անդամք՝ Թուրք երկու, Յոյն մէկ. ուրիշ անդամ չկայ: Միւս պաշտօնատեղիք են՝ մալ գալէմի, պիտալէթ մանքէմէսի, զրաաթ պանգասը, պէլէտիյէ, մէտրիֆ, թիճարէթ, նաֆուս, նազիլ ասքէրիյէ, նուֆուս, թափու, տուլունը ուժուրիյէ, զապթիա մէմուրիյէթի, էվգաֆ, բէժի, օրման, փոյիս իտարէսի: Բիւշտիէ վարժարանն ունի 3 ուսուցիչ, 43 աշակերտ. իպթիտային ունի 2 ուսուցիչ, 123 ուսանող, Թուրք աղչկանց վարժարանը 1 ուսուցիչ, 55 դասատու: Յոյներու պիտի գրեմ տեղեակ ըլլան վրայ մանրամասնաբար Անցած տարի Իզմիրեան սանճագին եկամուտքին հաւաքական գումարն էր 45,215,250 ղրուշ: Իզմիրեան սանճագին քնակչութիւնն է տեղացի 292,43 այր, 282,164 կին, օտարազգիք՝ 22,283 այր, 3939 կին: 349 թաղ, 728 գեղ: Իզմիրեան սանճագին Հայ բնակչաց թիւն է 4307 այր, 4501 կին տեղացի, 1309 այր, 165 կին՝ օտար: Ընդհանուր նահանգի Հայ բնակչաց թիւն է պատճառաբար 16131 հոգի, նաեւ գիղօրէից թիւն է (793 թաղերէն զատ) 3010:

ՀԱՄՊԵՐ

ՊԱՅՔՆՏՂՐ. 14 Նոյ. 1904 — Հայ կանայք Պայընտրրի:=Մայրապետութիւնը չեմ սիրեր. արդարութեամբ կ'ըսեմ ինչ որ կը տեսնեմ ու կը դիտեմ. կազմակերպուած սեղմ իմաստ մը չեմ տար Պայընտրրի Հայ կիներուն ներկայ վիճակին վրայ: Քաջ համոզուած եմ թէ յառաջդիմութեան էական պայմաններէն մէկին, այսինքն՝ կին էակին զարգացման արժէքին վրայ սխալիլը՝ պարզապէս անիրաւութիւն է: Քանի՛ բարձր է կին էակին բարոյական անունն, քանի՛ առաւել վեհ է կին էակն մայրական անունն . . . այդ տակաւ է ականներն հզօր ճակատագիրներու վրայ կ'իշխեն: Որքան խնամ եւ կրթութիւն պարգեւելու է Հայ աղջիկի մը, որպէս զի օր մը երբ մայր դառնայ, քաջապէս գիտնայ արթնցնել իր զաւակներուն սիրտերուն մէջ յարգանքի, խանդաղատանքի, երախտագիտութեան եւ անձնուիրութեան քնած՛ղ առիւծներ. օ՛, որդիական գութը, զոր կրզգանք մենք հանդէպ մեր մայրերուն, տակէ ուրիշ բառերով չէ կարելի որակել. չէ՛ կարելի հաւատալ. հաւատալ սիրեցէ՛ք թէ ընտանիքէն դուրս կեանք չկայ կին էակին համար. քնա՛ւ չկայ: Երբ այս անգամ Պայընտրր մտայ, քընննեցի, պղպեղի Հայ տուները եւ կին էակին ներքին կամ առտնին կեանքը չղազ լուսանուազ աչքերուս հանդէպ իրրեւ լուսանչալի առաքինութիւն, եւ, թէպետ վերջապէս կիներն են որ կը չինեն ու կը քակեն աչխարհս, սակայն պարտաւոր եմ բացարձակ խոստովանութեամբ վերագրել թէ, ինչպէս կ'ըսէ Ֆէնէլօն. «Չկայ բան մը՝ որ աւելորդապաշտութիւնը ա՛յնքան լաւ կերպով խափանէ, արմատախիլ ընէ, որքան հաստատուն կրթութիւն մը»: Ազգօգուտ Փունջի կորովի կարգադողներ թող հաճին ուրեմն անձամբ ընթեռնուլ հետեւեալ փանաքի տողերը, որոնք ճշմարտութեան տաճարին աւազ գրան առջեւ գրուած են:= Մեր յաճախակի քննական այցելութեանց միջոցին բացորոշապէս կը տեսնէի որ Պայընտրրի Հայ իգական սեռը պարկեշտութեան եւ վայելչութեան ընտրական սահմանին մէջ՝ կարող եղած է գրաւելու իր չինիչ, խրախուսիչ, վսեմ դիրքը Հայ ընտանեկան օրհնեալ վառարանի ընդունարանի ծոցը: Երբ կ'րսեմ թէ ընկերային սանդուղքին առաջին աստիճաններուն վրայ տեսայ վերջապէս Հայ կինը Պայընտրրի մէջ, այլեւս դուք կարող էք երեւակայել եւ համոզուիլ թէ նա գաղրած է լալէ երեսնի անհոգ գործիքը՝ զոր աստ անդ կը տարուբերէին, նկատելով զանի իրրեւ տղայ մը առանց կամքի, առանց ներշնչումի: Երբ Քրիստոս բաւարարց անկեալ վիճակը բարոյական կնոջ, սրբազան մատեաններու վսեմ գովեր պարգեւեցին մեզի Ադամէն մինչեւ Յովհաննէս առաքեալ, կինը կրցաւ գրաւել՝ իր մայրական նուիրական բարձրութեան վրայ՝ ընկերութեան համակրանքը, եւ մենք՝ հաճոյք մ'է խոստովանիլ, կիներու կը պարտինք մեր անմահութիւնը ըստ ամենայնի: Գրաւորեցայ ընտանեկան երեկոյթներու մէջ. հիացայ մեր կանանց համեստ ընդունակութեան վրայ: Մանաւանդ չատ բաներ կրնանք ակնկալել Պայընտրրի Հայ իգական սեռէն, քանի որ ունին իրենց մօտ տիկին Համասփիւռ Գէորգ Գալուստեանի նման հմուտ, զարգացած, ընկերասէր էակ մը, որ կարող է «Հայ կանանց եկեղեցասէր Ընկերութիւնը» կազմել ատտանօր, խրախուսել իր քոյրերը, որպէս զի պայծառ պահեն առաւել Սիրոյ տաճարը, այն է Ս. Աստուածածնի եկեղեցին: Բնական տաղանդով եւ արժանիքով օժտուած Հայ կիներ, որոնց մէջ կը մատնանիշենք տիկին Վառվառէ, տիկին Գառնուկ Պետրոսեան, տիկին Զաքարոս Զիլինկիրեան, տիկին Կատարինէ Զիլինկիրեան, տիկին Թագուհի Զաքարոս Գալուստեան, տիկին Եւանդիա Գրիգոր Պալեան, օրիորդ Արմինուհի Ց. Մկրտիչեան, օր. Մարի Ց. Մարգաֆեան, օր. Վկրոնիա Դաւթեան, եւն. եւն.: Թո՛ղ միանան ատոնք կազմելու համար իմ փափաքած վերոյիշեալ ընկերութիւնս, որպէս զի եկեղեցին ու

ՓՈՒՆՋ

դպրոցը մնայ պայծառ, եւ մենք գովենք զիրենք իբրեւ բարեպաշտ Հայ կիներ. Ո՛վ Պայընտրրցի Հայ կիներ, բարի գործեր ըրէ՛ք որ մենք ալ աղէկ գովենք զձեզ։ Կամեցողն է կարող։ Թող Աստուած օրհնէ ձեր եռանդը։

Ճ. Վ.

ՍԻՍ. 14 Նոյ. 1904։— Վարժարանը։ =Ձէրիւէի սահական Թղթակիցը՝ չեմ յիշեր՝ ո՛ր Թիւին մէջ դրուատական մը հրատարակած էր Սսոյ ուսումնական մարմնոյն համար։ Այդ Թղթակիցը չմըտաբերե՞ց արդեօք Թէ կարող ուսուցիչ մը բերելով դպրոցը չյառաջդիմեր, եթէ հոգաբարձութիւնը ձեռնտու չըլլայ անոր աշխատութեանց մէջ. չմըտածե՞ց, չտեսա՞ւ դպրոցին նիւթական եւ բարոյական անկերպարան ու անչուք վիճակը, դպրոցին խարխուլ տախտակամածը, որուն ծակերէն ամէն օր տղոյ մը ոտքը կ՚անցնի եւ պէտք կ՚ըլլայ կա՛մ տախտակը կտրել եւ կամ տղուն ոտքը։ Դպրոցին տեսուչը մեծաւատուչի նմանող դասարանի մը մէջ դաս կ՚աւանդէր. տեսչարանի չինութեան ձեռնարկեցին, վարպետները իզուր աշխատեցան եւ օրական չտրին. հոգաբարձութիւնը անհոգ դանուեցաւ եւ ժամանակին չհասցուց կիր, աւազ, փայտ, տախտակ եւն.։ Շինութիւնը ատեն մը յետաձգուեցաւ, եւ տեսուչը ստիպուեցաւ անձրեւին եւ ցուրտին դասախօսել մթին ախոռի պէս տեղ մը։ Ասոնց ո՞րը պատուաբեր է հոգաբարձու ձեռնտիներուս համար։ Ահա ձմեռը հասած է. սահակաչուչնէ քամին կը փչէ, խեղճ տղաք կը դողան, որովհետեւ պատուհանները բոլորովին զուրկ են ապակիէ, պատերը փլիլած են եւ ծակերէն ներս կը խուժէ հիւսիսային հովը։ Ասոնցմէ աւելի խեղճութիւն կ՚ըլլա՞յ. մեղք չէ՞ մանուկներուն։ Ո՞րն է հոգաբարձութեան գովելի գործը, տեսո՞ւչ բերելը, անօգուտ ծախքե՞ր ընելը։ Ասով հանդերձ չենք կրնար ուրանալ հոգաբարձութեան ունեցած ազդեցութիւնը՝ ժողովրդային ստորին դասակարգին վրայ։ Ուսուցիչները դեռ անցած տարուան ամսականներն ալ չեն ստացած ամբողջովին։ Արդէն չատ նուազ գումարներ են։

ՄԵՂՈՒ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԼՈՒՐԵՐ

Կրօնական ժողովը՝ երէքշաբթի աւուր շաբաթական նստին մէջ վառնայի Թաղական Մորդոյ տեղեկագրէն իմանալով որ Սարգիս Պալըգճեանի կինը առանց բանաւոր պատճառի կրօնափոխ եղած է, — որոշեց կրկնամուտ նուիրեան հրաման տալ անոր ամուսնոյն։

— Գումգափուի դրսի դպրաց դասուանօրէն Մորուրդը՝ իւր անդամոց մէկը պարտազանցութեանը պատճառաւ հրաժարեցուցեր՝ կրօնական ժողովին տեղեկագրեր, եւ ժողովն ալ ընդուներ է այդ անօրինութիւնը յօրինակ այլոց։ Սակայն յայտնի չէ Թէ՝ այդ անդամին ինչ ըրած ու մինչեւ իսկ արտաքսման արժանի պարտազանց համարուած է։

— Պատրիարքարանի Նպաստից յանձնաժողովը երէքշաբթի աւուր նըստին մէջ որոշեց՝ գաւառները գտնուող կարօտելոց յատկացեալ նպաստը չաբունակել ձմրան պատճառաւ։ Յանձնաժողովը սոյն նստին մէջ որոշեր է 15 ոսկիի մանած ղրկել Մշոյ Որբանոց-արհեստանոցի համար, եւ քաջալերական գիր գրել հոգաբարձութեան եւ վարպետ Յակոբ աղային։ Արհեստանոցին դործաւոր տղայոց ձեռագործներէն մաս մը Պատրիարքարան ղրկըւեր են։

— Ռուսճուգի վաճառականներէն Սարգիս էֆէնտի Գույումճեան մտադրեր է յառաջիկայ գարնան աղչկանց վարժարան մը կառուցանել տալ իրեն սեպհական զետնի վրայ։ Շատ ծնողք՝ արդի վարժարանին անյարմարութիւնը պատճառելով՝ ժէզուիթաց ու Հրէից վարժարաններու կը ղրկեն իրենց աղջիկ զաւակները։

—Խասգիւղի որբանոցի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ Թէ՝ որբանոցին 39/դ տարեդարձին առթիւ, Թէլեան Բարթող էֆէնտի 1 օսմ. ոսկի նուիրեց. Խաչատուրեան Կարապետ էֆէնտի՝ 1 անգղիական ոսկի. Արիս էֆէնտի Ֆէաճեան՝ կէս անգղիական. Ռուբէն էֆէնտի Փափազեան՝ կէս անգղիական. Պարտիզակէ տիկին Երանուհի Ղազարոսեան՝ 12 օխայ Թառխանայ. եւ Թէ՝ տարեդարձի հանդէսին օրը 220 ղրուշի ձեռագործ վաճառուեցաւ։

—Ս. Պատրիարքը երկուշաբթի կայսերական պալատը տարաւ՝ Խասգիւղի որբանոցի երախտագիտական ուղերձն եւ երկու գեղեցիկ ձեռագործներ։

—Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսն՝ որուն անցեալ չաբաթ օր մեկնիլը Ծանուցած էինք, կիւրակէ երեկոյ Իզմիր հասեր, տեղւոյն ծանօթ ազգայնոց հանդիսաւոր առաջնորդութեամբ չոգենաւէն եւ լեր՝ եկեղեցի գացեր, Օգոստ. Սուլթանի հաւար բարեմաղթեր, կուսակալին այցելեր, եւ խուռն բազմութեան մէջէն չոգենաւ վերադարձեր է կուսակալին Սայիտ պէյ։ որուն հետ

—Էչմիածնի Ս. Հայրապետը խընդակցութեան կոնդակ ղրկեր է Պատրիարքարան՝ մայրաքաղաքիս մէջ կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին վայելած կայսերական զանազան չնորհաց համար, եւ փափաք յայտներ է որ Պատրիարքարանը միշտ օժանդակէ Կիլիկիոյ ժողովրդեան կրթական ու կրօնական դիւրին զարգացման համար։

—Ինչպէս գրած էինք, Կրօնական Ժողովոյ առենապետ Գեր. Տ. Գրիգորիս Սրբազան՝ անցեալ Կիրակէ, Գուրուչէշմէի եկեղեցւոյ մէջ Պուլղարիոյ քաղաքամայր Սօֆիայի եկեղեցւոյ համար քահանայ ձեռնադրեց Փափազեան տիրացու Թազւորը՝ Տ. Մեսրովպ անունով։ Նորընծայն՝ Տ. Գրիգորիս Սրբազանի հանգուցեալ Տ. Մեսրովպ եղբօրորդին է։

—Հռոմէական ազգայինք ալ սկրսան ննջեցելոց յուղարկաւորութեան առթիւ դրամական նուիրատուութիւն րնել իրենց հիւանդասոցին ի նպաստ։ Նոյն ազգայիններէն Գարատաչեան Յովհաննէս էֆէնտի՝ մօրը մահուան առթիւ 5 օսմանեան լիրա նուիրեր է։

—Տփղիսի մէջ ամսոյս սկիզբները մեռեր է անգամալոյծ տիկին Մարիամ Աւետիսեան՝ ի կենդանութեան կտակելով որ իրեն սեփհական ընդարձակ գետինը յատկանայ անգամալոյծ կանանց (առանց ազգի ու կրօնի խտրութեան) ապաստանարանի մը չինութեան։ Այս կտակին գործադրութիւնն յանձնուեր է Տփղիսի քաղաքապետութեան։

—Պելճիոյ բժշկական Ակադէմիան համազգային մեծ մրցում մը կազմակերպած էր՝ իր նիւթ տալով «Որդեծնական կամ դնդերահարքի բուժման միջոցներուն վրայ ուսումնասիրութիւն» և 1000 ֆրանք պարգև խոստանալով ամէնէն աւելի ընտիր դրոզին։ Այս նիւթին վրայ զանազան երկիրներէ 850 գրութիւններ մատուցուեր են Ակադէմիային, բայց մեր ազգային բժիշկներէն տոքթոր Յակոբոֆի գրութիւնը ամէնէն աւելի ընտիր ու հմտօրէն ըլլալով՝ խոստացեալ մրցանակն անոր տրուեր է։ Տոքթոր Յակոբոֆ, որ Գոտը գիւղ կը բնակի, հանրածանօթ է իբրեւ ճարտար ու յաջողակ ժանկարարչ։ կը չնորհաւորեմք հաճութեամբ։ Պատիւ կը բերէ մեզ։

ԱԻԵՏԻՍ ԷՖԷՆՏԻ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ անցեալ չաբաթ գիշեր առաւօտեան դէմ կնքեց մահկանացուն, եւ հետեւեալ օրը Իւակիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ Կրօնական Ժողովոյ առենապետ Տ. Գրիգորիս Սրբազանի նախագահութեամբ եկեղեցական վայելուչ թափորով յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կատարուելէ ետքը, նոյն գիշեր ալ եկեղեցւոյ մէջ մնաց դագաղը, եւ երկուշաբթի առաւօտ Պալըդլրի գերեզմանատունը փոխադրուելով՝ մարմինը ամփոփուեցաւ աղգայնոց յատուկ դամբարանին մէջ։

Յուղարկաւորութեան ներկայ էին բազմաթիւ նշանաւոր անձինք՝ սեղանաւորական, վաճառականական եւ դատաւորական դասերէ։

Հանգուցեալն հարիւր տարիներէ աւելի՝ կայսեր ու կօրովի ապրած, եւ վերջին քանի մը տարիները միայն հիւանդացած տկարացած էր։ Աղնուական ազգատոհմէ մը սերած, Աւստրիայէ էմիրնէի անցած, անտի մայրաքաղաքս եկած հաստատուած էր։ Պատուաւոր ու առաջնակարգ սեղանաւոր, արդարեւ աշխուական, սրամիտ, իմաստուն խրատուու, ուսումնասէր, ուսումնական դասու սատար էր։ Բազում ժամանակ աթոռ ունեցաւ Պատրիարքարանի Գերագոյն ըսուած ժողովոյ մէջ, եւ օգտակար ու արդիւնաւոր հանդիսացաւ։ Բարձրահասակ ու վայելչադէմ անձ մ՚էր, քաղցրաբարոյ ու դիւրամատչելի։ վայելած եմք պատկառելի տեսակցութիւնը, եւ սիրած ու համակրած։

Հանգուցեալն հարիւր տարիներէ աւելի՝ կայսեր ու կօրովի ապրած, եւ վերջին քանի մը տարիները միայն հիւանդացած տկարացած էր։ Աղնուական ազգատոհմէ մը սերած, Աւստրիայէ էմիրնէի անցած, անտի մայրաքաղաքս եկած հաստատուած էր։ Պատուաւոր ու առաջնակարգ սեղանաւոր, արդարեւ աշխուական, սրամիտ, իմաստուն խրատուու, ուսումնասէր, ուսումնական դասու սատար էր։ Բազում ժամանակ աթոռ ունեցաւ Պատրիարքարանի Գերագոյն ըսուած ժողովոյ մէջ, եւ օգտակար ու արդիւնաւոր հանդիսացաւ։ Բարձրահասակ ու վայելչադէմ անձ մ՚էր, քաղցրաբարոյ ու դիւրամատչելի։ վայելած եմք պատկառելի տեսակցութիւնը, եւ սիրած ու համակրած։

Հանգուցեալն հայրը՝ Կարապետ աղա՝ Աւստրիոյ մէջ նշանաւոր եղած է իբրեւ մեծահարուստ կալուածատէր։ Յատկապէս յիշատակութեան արժանի է Թէ՝ Էտիրնէի մէջ Պարտիզպանեան տան մէջ մեծայիշատակ Սուլթան Մահմուտ եւ Սուլթան Մէճիտ կայսրերը գիշերած, եւ Պարտիզպանեան ազգատոհմը մեծարած փառաւորած են։

Բազմամանօթ է հանգուցեալն որդին՝ Թագւոր էֆէնտի, որ գատական պաշտօնեայ է։ Բազմամանօթ է նաեւ Թոռն՝ Պաղտիկ էֆէնտի, ազնիւ երիտասարդ մը, պատուաւոր վաճառական մը։ Կը ցաւակցիմք հանգուցեալին ընտանեաց ու պարագայից։

Մեր պաշտօնակցաց ոմանք սղոյ նշան եղող երկու սովորական սեւ դիներով եւ աւելի տողերով պիտի հրատարակէին Աւետիս էֆէնտիի մահն ու յուղարկաւորութիւնը, եթէ դիտնային Թէ՝ Աւետիս էֆէնտի ո՛չ միայն բարեպաշտիկ երկարակեցութեամբ նշանաւոր էր, այլ նաեւ իբրեւ ազնուական մեծ ազգատոհմէ սերեալ, ազգատոհմին ընդածին ազնուութեամբ զարգացեալ, փաւաւոր՝ պատկառելի ու բազմարդիւն անձ մ՚էր, յաւերժական յիշատակաց արժանի։

* * *

Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ կրծանուցանէ Թէ Պարտիզպանեան էֆէնտիի յուղարկաւորութեան առթիւ, ծաղկեպսակի փոխան, Հիւանդանոցի 540 ղրչ նուիրած են Տէր եւ Տիկին Թագւոր էֆէնտի Պարտիզպանեան, 540 ղրուչ՝ այրի Տիկին Երմոնէ Նէվրուզ, 108՝ Տէր եւ Տիկին Պաղտիկ էֆէնտի Նէվրուզ, 10՝ այրի Տիկին Երանուհի Պարտիզպանեան եւ զաւակունք, 108՝ Երեւում էֆէնտի Փափազեան։

Ցաւելով կը հրատարակեմք Թէ վեր. Պօղոս Նուպար վաչայի որդին, Պ. Ասլան՝ 14 տարեկան, որ Փարիզ 3 ժամու ճանապարհ հեռի ընտանեկան վարժարանի մը գարմանատան մէջ կը գտնուէր եւ որ վարժարանին յատակ չկրնալով՝ կնքեր է մահկանացուն։

Թախանձանօք խնդրուած է հրատարակել հետեւեալն։

«Արեւելքի յօդուածադիր Ազատէտի երկու չաբաթ առաջ գրած «Առաջին մրցանակ» խորագրաւ գրութեան մասին ամսոյս 20ին գրած խմբագրական դիտողութիւնդ որ չատ բանաւոր գտայ՝ թելադրեց զիս ներկայս ղրկել առ ձեզ ի հրատարակութիւն, եւ Թէ կամիք

—«Հին ժամանակաց մէջ ուսուցիչ մը ըստ սովորութեան իւրում՝ աշակերտին ներկայացուցած գրաւոր դասերուն մէջ որքան սխալ որ գտնէ եղեր, ամեն մէկին վրայ մէյմէկ կտոր մեղրամոմ կը փակցուներ եւ աշակերտին կուտայ, որպէս զի աշակերտը նշանակեալներուն վրայ ուշադրութիւն դարձնելով՝ միւս դասատուութեան ատեն սրբագրեալ ներկայացունէ»։

—Օր մ՚ալ աշակերտաց մին մի գրաւոր աշխատութիւն կը ներկայացուցանէ եւ դասատուն երբ զայն վերէն վար սխալ կը գտնէ, ամանի մը մէջ մեղրամոմը բառնալով կը նայեցուներ եւ ներկայացեալն ամբողջովին կ՚իջեցուներ նայուածիլ մէջ եւ օձեալ կը հաներ ու աշակերտին կուտայ. եւ աշակերտը կ՚առնու ասկէ իր դասը։

Տէր, մեր ազգային տեղական լրագրութիւնը բաղդատելով քառորդ դարեայ առջի լրագրութեան ընթացից հետ, միայն Արեւելքը ակնարկածդ յպիրոյ գրութեան նման գրուածոց ասպնջականութիւն չեմ նկատեր, այլ հազիւ մէկ երկու բացառութեամբ՝ ամէնքն ալ առաւել կամ նուազ տարբերութեամբ ասպնջական եղող գատ եմ նոյնօրինակ անպատկառ գրութեանց՝ որովք լրագրութիւնը չատո՞նց իր փրկարար կոչումն ու ազդեցութիւնը գետնադարշ վիճակի իջեցուցած է։ Ըսել կ՚ուզե՞ս այժմ դաւօք սրտի ամէն լրագիր՝ հազիւ մէկ կամ երկու բացառութեամբ իր Ազատէտէն միչտ ունի նկատմամբ զիրօնէ եւ զբարոյականէ։

Թէ ինչո՞ւ այսպէս— Մեր կարծիքն է Թէ՝ լրագրութիւնը զինքն չհադիտութեան հավերուն տալով՝ մոռցած է իր ճշմարիտ բարեկրթութեան հրապարակային քարոզիչի բարձր կոչումը, եւ թեթեւամիտ ընթերցողաց քմահաճոյից լրագրուդ տալու տենդավոր վարակուած է՝ որպէս զի չատ քշուի թերթը, բայց Թէ ընթերցողը բարոյապէս պիտի չնորհի՞ Թէ եղծանի. այդ հոդ չէ . . .։

—Այս գաւառի ընթացք, որպիսի՞ վնասուց դուռ բացած է, պարզելու համար քանի մը թերթ թղթերով հազիւ կարելի է պատկերել. Թէեւ քիչեր չեն, որ առանց գրուածը տեսնելու, կը կարդան միչտ գաւ ի սիրտ եւ յոգւոց հանելով այս ընթացից չարունակութեան եղերին վրայ՝ երկնային ազդեցութիւնը միայն կը հայցեն։

Մնամ յարգանօք եւ փափաքող
ազգ. լրագրութեան իսկական կոչմանն յարգութեան
Գ. ՍԱՐԳԵԱՆ

1901 Նոյ. 26. Իւսկիւտար

ԱՆԿԵՂԾ ԽՕՍՔԵՐ

կեղծաւորութեան չափազանցութիւն

Անկեղծ բարեկամս
Ստեփան երկաբեանին
յԻզմիր

Գարերու եւ տարիներու փոփոխմանց մէջ ամէնէն աւելի տուժողն կը հանդիսանայ քաղաքակրթութիւնն։ Դարէ ի դար, տարուէ տարի եւ օրէ օր ճշմարիտ եւ անկեղծ քաղաքակրթութեան կր յաջորդէ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԿԵՂԾԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ։ Ամէն կողմ կեղծաւորութիւնն է որ կր գործէ, իբրեւ ժամանակի պահանջում։ Ներկայ ժամանակն՝ առանց կեղծաւորութեան անկարելի է որ յաջողիս, զի յաջողութեան առաջին միջոցն է կեղծաւորութիւն... Ցաւա՛լի վիճակ . . .։

Դիտէ՛ չարչդ ուշադրութեամբ, վաճառականն ու արհեստաւորն, վարդապետն ու վարժապետն, գրագէտն ու գրագիրն եւ վերջապէս բոլոր մարդկային արարածներն՝ միչտ կեղծաւորութեամբ է որ կր կատարեն իրենց յարաբերութիւններն, իբրեւ ժամանակի եւ քաղաքակրթութեան պահանջում։ Վերջապէս կեղծաւորութիւնն՝ մինչեւ մարդուն ծուծը թափանցած է. նոյն իսկ մարդկային մարմինն ալ նախկիններուն հետ բաղդատմամբ, կեղծութեան դրօշր կանկով ծայտուն եւ փայլուն օրինակներ կուզե՞ս, դիտէ՛ մեր թերթերուն էջերու. որոնք —չատ քիչ բացառութեամբ— կեղծաւորութեամբ է որ կր լեցուին չատ անգամներ եւ որուն կր պարտին արդէն իրենց յաջողութիւնն. հո՞ն, անոնց մէջ կր տեսնես չատ անգամ սիւնակներով անվերջանալի գովասանքներ այնինչ հարուստին հասցէին —ո՛եւէ առթիւ— իրենց վկայութեամբ։ Մինչդեռ գովասանքին մէջ իր վկայութեամբը յիշած բարեմասնութիւններէն կամ բարեգործութիւններէն կէսր սուտ եւ մնացած կէսն ալ չափազանցութիւն է։ (Աստուած յուսաւորէ —ինչպէս կ՚րսեն— Ց. Ց. Պարոնեանի հոգին)։ Ականջ տուր սա դամբանախօս վարդապետ կամ Սրբազանին.

խեղճը փոխան . . . ի կ՚աչխատի արուեստական արցունքներով լալ . . . ախ ու աւա՛ղներով գովասանքներ հիւսել եւ չդայլել հանգուցեալին մասին, զոր ճանչցած էր . . . մտուրնէն վերջ միայն։

Եւ հարսանեկան չքեղ հանդէսնեբուն նախագահող՝ փառաւորապէս բզգեստաւորեալ Սրբազաններու կողմէ պսակէն վերջ խօսուած քարոզներ լըսա՞ծ ես արդեօք, որոնց զոյգ մը ամոլներուս մասին —մանաւանդ երբ չատ իզուր բլլան— երբան անվերջանալի մազմանքներն՝ միայն երկու ժամ կը տեւեն. առանց ճանչնալու ո՛չ փեսան եւ ո՛չ ալ հարսն. նորէն ի պատիւ զեղինները . . . եւ նոյն մետաղին պարուհական զօրութիւնն պիտի քաչէ օր մը պիտի տանի մինչեւ հարստական սեղանին գլուխը, չթթալ թագով եւ գաւազան ի ձեռին, (Ականջը խօսի մեր Սիրոյի Հորոյին)։

Բազաքակրթութիւն եւ կեղծաւորութիւն ներկային համար հոմանիշ բառեր եղած են. Առանց կեղծաւորութեան կարելի չէ քաղաքակրթութեան հետեւիլ։ Օրինակի համար՝ խանութի կամ տունդ գուրսէն հիւր մը կր մրտնէ, ըստ քաղաքավարութեան պէտք է որ ոտքի ելլես եւ նորեկ հիւրն պատուես։ Ո՞տանք՝ ինչպէս չատերու, փոխանակ կատարելապէս ոտքի ելլելու, նստած տեղերնէն քիչ մը կը չարժին իբրեւ պատիւ նորեկին. մինչդեռ սոյն չարժումն փոխանակ քաղաքավարութեան կատարեալ խայտառակութիւն է իբրեւ անպատուութիւն նորեկին. ոտքի ելնելով եթէ տեղդ հրամցնել կ՚ուզես, կատարելապէս ելիր. եթէ ո՛չ, տեղդ մի՛ չարժիր երբէք . . .։ Ասոր պէս հազարաւոր օրինակներ, որոնք օրէ օր զմեզ կեղծաւորութեան կատարեալ տիղմի մը մէջ կը թաղեն։

ԱՆԿԵՂԾ ԸԼԼԱՆՔ եւ ամէն կերպով անկեղծութեամբ փայլինք. աչխատելու ենք վերադառնալ մեր նախապատական անկեղծ սովորութիւններուն ու պատուոյ կերպին։ Աչխատինք թօթափել մեր վրայէն եւրոպական կեղծ ու պիղծ չարժումներն ու ձեւերը եւ մանաւանդ վարուելակերպերը։ Մեր ամէն գործերուն մէջ անկեղծութիւն միայն Թող փայլի, այն ատեն արժանաւոր կ՚ըլլանք հոգիով, մարմնով եւ սրտով կատարեալ անկեղծ ժողովուրդ մը կոչուիլ, ինչպէս են եղեր մեր նախորդները։

Հաճընց Ց. Ց. Թերզեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հինգշաբթի առաւօտ, Պայրամի (տօն) առթիւ, Օգոստ. Սուլթանը մեծ չքով ու թափորով Պէշիկթաչի Սինանփաչա մզկիթը գնաց աղօթեց, եւ ապա Տօլմա-պաղչէի պալատն մէջ քաղաքահայրերի չնորհաւորական արարողութիւնը կատարուեցաւ։ Ինչպէս ուրիշ հատարակութեանց կրօնական պետերն, նոյնպէս մեր Ս. Պատրիարքը նոյն օրը կայսերական պալատը գնաց՝ չնորհաւորական ուղերձ մատուց. եւ երկ նախարարաց ու բարձրատիճան պաշտօնատարաց այցելեց։ Օգոստ. Սուլթանը տօնին առթիւ ներում չնորհեց մայրաքաղաքիս եւ գաւառաց մէջ բանտարկելոց մէկ մասին, եւ առաջորմութիւն բաչխեց կարօտելոց։

—Ելմտական յանձնաժողովոյ կողմանէ գոնուանակութեան դիր գրուեր է Պրուսայի կուսակալին՝ ընդհանուր ամսաթոչակի համար որոշեալ մասէն աւելի ղրկելուն պատճառաւ։

—Եգիպտոսի ելմտական պաշտօնատան մէջ մարդահատարի դիւան մը հաստատուեր է։

—Պարսից Շահր, Օգոստ. Սուլթանին տարեդարձի օրը, փեսան ու մեծ Եպարքոսը օսմանեան դեսպանատուներ ղրկեր է ի չնորհաւորութիւն։

—Որոշուած է՝ Սկլանկիի նահանգի մաքսատան համար կարող պաշտօնեաներ ընտրել, եւ մաքսատանց ծախսուց վրայ 136 հազար 800 ղրուչ աւելցնել։

—Պիրէոնի մէջ մօտերս մզկիթի մը չինութեան պիտի ձեռնարկուի։ Գետի-

նը նուիրած է հելլեն կառավարութիւնը։ Շինութեան ծախքը պիտի տրուի կայսերական անձնական դանձէն։

—Սպանիոյ զինուորական նախարարութեան կողմանէ Թուրքիոյ ազնուասեռ ձիերէն գնելու համար մայրաքաղաք ղրկուած պաշտօնեայք՝ անցեալ ուրբաթ այցելեցին կայսերական ասպաստանները։

—Այս չարթու ընդհանուր ամսաթոշակ մը վճարուեցաւ բոլոր պաշտօնէից։

—Ապրիլ, Շիրանի եւ Եալովայի հասութից տօնրէնք (մալ միւտիրի) պաշտօնանկ եղած են իրենց անկարգ վարմանց պատճառաւ։

—Ափիոն-Գարահիսարի մէջ երկու տարի առաջ պատահած հրդեհէն կրած վնասուց համար՝ որոշուեր է 27 հազար 800 ղրուշ ղրկել հանգանակուած գումարէն։

—Գոզանի (Ատանայի նահանգ) նախորդ արկղակալ Յակոբ էֆէնտի՝ 50 հազար ղրուշ իւրացուցած ըլլալուն համար մէկ տարի բանտարկութեան եւ յիշեալ գումարին վճարման դատապարտուեր է։

—Բերայի Յունաց խնամակալութիւնը՝ Բերայի Յոյն օրթոց պաշտպանութեան համար՝ Պատրիարքին նախագահութեամբ մարմին մը կազմեր, եւ Պ. Լվէկնիտիս ու Պ. Լ. Զարիֆի վրաթացեր են 100ական ոսկի նուիրելէ։

—Ճարտնցի հնագէտ մը՝ Բարսոմ Իթօ անուն՝ այս օրերս Հալէպ հասեր է։

—Գաղղիացի տիեզերահռչակ գրասանուհին՝ Սառա-Պէռնառ՝ մայրաքաղաքս եկած է, եւ ներկայացումներ կուտայ։ Անհամար բազմութեամբ կը լեցուի թատրոնը։

—Դարդանէլի մէջ 4 օր անընդհատ ձիւն տեղացեր, եւ քաղաքէն 6 ժամ հեռի գալերը յարձակեր նն արշաւոց վրայ։

—Ագիսարի մէջ Մանոլ անուն 20 տարեկան երիտասարդ մը նկատելով որ՝ Սոկրատ ընկերն իրեն դէմ ոխ պահած է եւ զինքը պիտի սպաննէ, ինք կանխեր՝ զանի սպաններ եւ ձերբակալուեր է։

—Իզմիր, Գարշըեագայի մէջ տան մը դատարակ Յոյն աղջիկ մը, դեռատի ու բաւական գեղեցիկ՝ ինքզինքն սպաններ է ծովը նետուելով։ Դեռ յայտնի չէ պատճառն։

—Աւստրիոյ կայսրը ինքնագիր նամակով մը Օգոստ. Սուլթանին ծանուցեր է՝ իր դստեր, Մարի-Վալէսի արքիդքսուհիին մանչ զաւակ մը ծնիլը։

—Դոսովայի նահանգի հանքային ճարտարապետ Արամ էֆէնտի, որ իբր գեղծանող ամբաստանուած ու դատի ենթարկուած էր, իբր անպարտ արձակուեր է։

—Ռուսիոյ կայսրը երկրորդ աստիճանի Ս. Սթանիսլաս պատուանշանը ծայեց Այտընի նահանգի արտաքին յարաբերութեանց տեսուչ Մահիտ պէյի։

—Պիթլիսի նախորդ կուսակալ վախճանեալ Հիւսնի պէյի ընտանեաց համար 2417 ղրուշ ամսաթոշակ որոշուեցաւ։

Մարտինի կառավարիչ անուանեցաւ Կէօրիճէի կառավարիչ Օսման փաշա, որուն յաջորդեց Էրթողրուլի կառավարիչ Ֆէյզի պէյի։— Էրթողրուլի կառավարչութիւնը՝ Թաշղի նախորդ կառավարիչ Մուսա Ռեագիմ էֆէնտիին։— Սարիսէ աստիճան՝ Հալէպի հաշուակալութեան պաշտօնեաներէն Մէհմէտ Պէհաէտտին էֆէնտի։— Մամուրէթիւլ Ազիզի վերաքննիչ ատեանի ընդհանուր դատախազ անուանեցաւ՝ Տը բրապիղոնի կեդրոնական նախնական դատարանի պատժական ճիւղի նախագահ Մուսթաֆա Զիյա էֆէնտի, որուն յաջորդեց Հասան Բիւտի էֆէնտի, որ Պէյրութի մէջ կը վարէր նոյն պաշտօնը։— Խարբերդի նահանգի Խարբութ գաւառակի գայմագամութիւնը՝ Միւքիմի չրջանաւարտներէն Ահմէտ Հաչիմ պէյի։— Առաջին աստիճանի Օսմանիէ պատուանշան՝ մաքսային պահապան պաշտօնէից տնօրէն Պիւրհանէտտին էֆէնտիին։

ԱՐՏԱՓԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հեռագիրներն այս չարթու ալ չատ կարեւոր ծանօթութիւններ չեն բերեր ռուսեւաճառն պատերազմին վրայ։ Բորթ Արթիւրի պահապան զինուորք՝ իրենց քաջարի ու անվեհեր հրամանատարին տրամադրութեամբ ու ոգեւորիչ քաջալերութեամբ տակաւին դիւցազնաբար կը դիմադրեն ճարտնաց անդադար յարձակմանց ու հարուածոց, առ այժմ գրելով ամէն անձկութիւն եւ կորուստ ու աւեր։ Մուքդէնի կողմն ալ դեռ եւս մեծ ու վճռական պատերազմ մը եղած չէ, թէպէտ երկու կողմն ալ՝ ինչպէս յայտնի է՝ չատ աւելի բազմացած զօրացած են, եւ ամէն օր նորանոր օգնութիւններով կրստուարանան։ Թերեւս, որպէս կարծողներ կան, յառաջիկայ գարնան տեղի ունենայ վճռական պատերազմը։ Արդէն Ճարտնի նախարարք յամախ կը յայտարարեն թէ՝ պատերազմը երկար պիտի տեւէ։ Անտասին այս յայտարարութիւնք աւելի կը վրդովեն խաղաղասէր մարդոց սիրտերը, եւ կը ժողովին կը խորհրդակցին՝ կառավարութեանց միջնորդութիւնը խնդրելու համար, որպէս զի պատուաւոր հաշտութիւն մը ըլլայ, եւ վերջ տրուի՝ գրեթէ տարիէ մը ի վեր տեւող ոսկւոյ արիւնհեղութեանց։ Հրոյ անգթական ձկնորսանաւուց խնդրոյն վրայ այս չարթու գրեթէ հեռագրատուր չկայ։ Դեռ Փարիզի մէջ չդուարեցաւ միջազգային իրաւարար յանձնաժողովը։ Սակայն ստուգուած է թէ՝ Անգղիոյ ու Ռուսիոյ կառավարութիւնք կատարելապէս համաձայնած են՝ խնդիրն իրաւախոհութեամբ կարգադրելու համար։ Պալթիկի ռուս նաւատորմիղը կը չարունակէ մեծ ու տաժանելի ուղեւորութիւնը դէպ ի Ծայրագոյն Արեւելք, եւ հեռագիրն անդադար ծանօթութիւններ կը բերէ անոնց ամէն քայլերնուն վրայ։ Միւս կողմանէ ճարտնք ալ անոնց ընթացքը խափանելու համար կարգադրութիւններ ըրած են, եւ ռուսք գիտնալով՝ ամենայն զգուշութեամբ կը վարուին։ Տեսնենք թէ առաջիկայ եօթնեակն ի՞նչ լուրեր կը բերէ։

=Ճարտնի խորհրդարանի մէջ նախարարապետն ու ելմտական նախարարը՝ ծանուցանելով թէ պատերազմը տակաւին կը տեւէ, առաջարկեր են բաւական վարկեր քանէարկել։ Երեսփոխանք առանց ո՛րեւէ դիտողութեան համաձայներ են։

=Ռուս լրագիրներ հրատարակեր են թէ՝ Սիպէրիոյ Զէլիաւինօքի քաղաքի մէջ քանի մը տղայք «պատերազմ» խաղալու ատեն, իրենց մէկէն մէկը՝ որ ճարտն զօրավար Քուրոքի դերը կը կատարէ եղեր, ռուսերէն բրտնորեր կախուեր է...։

=Գերմանիայէ պատուիրակներ Հապէշստան կ'երթան՝ Մենելիք կայսեր հետ առեւտրական գաշնագրութիւն մը հաստատելու եւ կիւմ կայսեր նուէրներ յանձնելու համար։ Պատուիրակ հետ կը գտնուին կայսերական գունդէն մաս մը զինուորք՝ թէ՛ պատպանութեան եւ թէ՛ Մենելիքի արքունեաց մէջ կատարուելիք պաշտօնական ներկայացմանց համար։

=Տիգիսի խաղախ գնդին հրամանատար զօրավար Քովալէֆ արտաքսուեր է զինուորութենէ, բժիշկ մը ճահրաւիրած ու խարազանած ըլլալուն համար։

=Ճարտնի կայսրը հրամայեր է կամաւոր քաղաքապահ զօրագունդեր կազմել, եւ այդ գունդերուն մէջ ընդգունիլ չինացի սպաներն ու զինուորները։

=Ռուս կայսրը 38 չքաղրամ բաշխեց իտալական էլպա յածաւորակի նաւաղներուն, որոնք պատերազմին ակիզբներր օգնեցին ռուս նաւաղներուն։

=Ամերիկայի մէկ քաղաքի գլխաւոր փողոցին մէջ, Լէոն Տէմարսի եւ Նանսի Ռիչարտ մականուամբ երկու կիներ րեվոլվէրով մենամարտելով՝ առաջինը չարաչար վիրաւորուեր եւ հիւանդանոց փոխադրուելէ քանի մը ժամ ետքը մեռեր է։ Ասոնք չատ ժամանակէ ի վեր մէկ մէկու ոխերիմ թշնամի ըլլալով՝ ծանր նախատինք ու հայհոյութիւն մէկ մէկու դէմ կ'ընեն, իրարու մաղ կը փեթթեն եղեր, եւ վերջապէս հարձակումներ են մենամարտիլ։ Առաջինը՝ գետին իյնալէ առաջ՝ չորս հարուած ուղղեր է հակառակորդին վրայ, բայց չէ կրցեր վճասել։ Ձերբակալման ատեն ըսեր է թէ՝ Տէմարս նախայարձակ եղաւ։ Դեռ յայտնի չէ մինչեւ այս աստիճան թշնամութեան պատճառը։

=Պուլղարիոյ իշխան Ֆէրտինանտ՝ Հունգարիոյ կալուածները գացեր է։

=Լոնտոնի մէջ Լընտըն Էնտ Էքսճէնճ անուն սեղանաւորական տունը 1½ միլիոն անգղիական լիրա պարտքով սնանկացեր, եւ այս սնանկութիւնը ծանր աղդեցութիւն ըրեր է տեղւոյն սակարանին վրայ։

=Համպուրկէ կը հեռագրեն թէ՝ անգղիական կրէյս անուն չոգենաւն եւ Նէրթիւն ընկերութեան Բէլլաս նաւն հետ ընդհարելով՝ վերջինը ընկրզմեցաւ, եւ առաջինը՝ թէպէտ ծանրապէս վնասուած՝ կրցաւ չարունակել ճանրան։

=Մոսկուայէ կը գրեն թէ՝ գիւղերու մէջ տեղի աստիճան թշուառացած են պատերազմին վայրերը գտնուող զօրաց կիներն, թէ՝ տեղական իշխանութիւնք, փոխանակ անոնց նպաստելու, տուրքերը խստիւ կը պահանջեն, եւ խղճ կանանց չատերն կը հարկադրին վաճառելով իրենց կուրերը, կահ-կարասիներն եւ մինչեւ իսկ ձմերային հագուստներն, վճարել տուրքերն։

=Պալթիկի ռուս տորմիղին երկրորդ մասն՝ Սուէիշէ անցքին համար 14700 անգղիական ոսկի իբր տուրք վճարեր է Լրանցքին ընկերութեան։

=Գերմանիոյ նախարարապետը՝ խորհրդարանին մէջ ընկերվարականաց խօսքերուն պատասխանելու առթիւ ըսեր է.— «Որովհետեւ Գաղղիոյ մէջ կը չարունակուին վրիժառութեան ձրգտումներ, մեր ապահովութեան համար հսկելու իրաւունք ունինք»։

=Ամերիկայի ծովային նախարարը տարեկան տեղեկագրովն առաջարկեր է այնպիսի հզօր նաւատորմիղ մը կազմել, որ եւ ոչ մէկ տէրութիւն չհամարձակի անոր դէմ ելնել։ Այս առթիւ ծանօթութիւն տուեր է թէ՝ վերջին տարուան մէջ Ամերիկա աւելի նաւ չինած քան թէ ուրիշ որ եւ է տէրութիւն։

=Սպանիոյ մէջ ձեան վիթխարինեռ պատճառաւ 20000 հոգի անգործ մնացեր են։

=Դանուբ գետը սառեր, եւ այս պատճառաւ դադարեր են թղթատար չոգենաւուց երթեւեկութիւնք ընդ մէջ Ռուժանիոյ եւ Պուլղարիոյ։

=Անցեալ Օգոստոսէ ի վեր 23 նաւեր յայտներ են բեռ հանել ի Բորթ Արթիւր։

=Նոր հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ՝ Ռուսիոյ ներքին վարչութեան բարեխոհութեան վերաբերեալ առաջարկութիւնք չպիտի գործադրուին, եթէ զօրավար Քուրոքաթքին յաղթող հանդիսանայ պատերազմին մէջ։

=Հեռագիր մը յատկապէս լուր տուած է թէ՝ Ճարտնի յառաջապահ զօրաց մէջէն 5 հոգի սաստիկ ցրտէն սառեր մեռեր են,

=Անգղիոյ թագուհին 2500 ֆրանք նուիրեր է՝ Նիտհամ քաղաքի մէջ դրամատան մը անհնկութեան պատճառաւ վճասելոց ի նպաստ, եւ էտվարանուն մարդասէր սեղանաւոր մը յօժարեր է վճարել այդ սեղանաւորին բոլոր պարտքերը, 150 հազար ֆրանքի չափ։

=Ամերիկայի Ս. Լուիի այխարհահանդէսր փակուեցաւ 19 միլիոն մարդիկ՝ զանազան մերձաւոր ու հեռաւոր երկիրներէ՝ այցելեցին։ Մախք եղաւ 250 միլիոն ֆրանք. հասոյթր՝ սակաւ։

=Օտէսայի մէջ հրատարակուող ռուս լրագրի մը մեծահարուստ խմբագրապետր յայտներ է 200,000 րուպլի հաւաքել. եւ թշուառութեան ենթարկուած խմբագրաց, գրագիտաց, գրաշարաց ու լրագրավաճառաց յատուկ ապաստանարան մը կառուցանելու համար։ Մումբ մը մարդիկ՝ չինութեան նիւթերն, եւ քաղաքապետութիւնը ընդարձակ գետին մը նուիրեր են։

=Հռոմայ Պապը հիւանդացեր է կոկորդի բորբոքմամբ։

=Պուլղարիոյ իշխանութեան առաջիկայ տարուան հաշուեկշռին մէջ՝ կառավարական պաշտօնատանց ծախսուց վրայ 100ին 20 աւելցած է։

=Իտալիոյ մէջ ոստիկանական վարժարան մը բացուեր է։

=Ծունաստանի արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ՝ օտար լրագրաց յատուկ գիւան մը հաստատուեր է։

=Ռուսիոյ կառավարութիւնը առաջադրեր է առեւտրական դաշնագրութիւն մը հաստատել Ամերիկայի հետ, եւ նուազեցնել ամերիկեան վաճառքներու համար որոշեալ մաքսատուրքերը։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Կ. Պոլիս 27 Նոյ. 1904

Օսմ. միացեալ փոխոխեալ պարտատոմսեր . . . . . 95—31

Բուսկլիի երկաթուղի ֆր . 125—75

Թրամուէյ . . . . Լ. 0 5—93

Օսմանեան լիրան 100 դրուշին

Մէճիտիէ	108,03
Ռուպլի թղթադրամ . . .	8.63
Ռուսիոյ Բոլ	89.10
Գաղղիական լիրա	87.18
Դրխմից	51,40

ԱՅԼԵՒԱՅԼ

Գիտական քննութեամբ ստուգուած է թէ՝ Մարոքի մէջ, մանաւանդ Թանճա ու Ֆաս քաղաքաց մէջ բազմաթիւ կոյրեր կան։

—Ըստ ընդհանուր վիճակագրութեան՝ բոլոր աշխարհի վրայ անցեալ դարու պատերազմաց մէջ 30 միլիոն մարդիկ մեռած են։

—Գերմանիոյ Տրէզտ քաղաքի մէջ մարդ մը 27րդ զաւակն ունեցեր է այս օրերս։ Առաջին վախճանեալ ամուսինէն՝ 12, երկրորդէն՝ 15։ Այժմէն ալ ողջ են։

—Գերմանիոյ Պրէնէտպուրկ քաղաքի նախակրթարանի մէջ Հէրման անուն 8 տարեկան աշակերտի մը մարմնոյն ծանրութիւնը 54 քիլօ է, եւ հասակը՝ 1 մեթր 70 սանթիմեթր։

—Իրլանտայի մէջ 50 տարի առաջ 8 միլիոն բնակիչ կար. այժմ 4½ միլիոն։

—Անգղիոյ հարաւային արեւմտեան երկաթուղւոյ պաշտօնէից մէջ մեքենավար մը կը գտնուի 50 տարիէ ի վեր։ Այսչափ ժամանակի մէջ 3 միլիոն քիլօմեթր տեղ գացած է, երբեք դէպքի մը տեղի տուած եւ անփութութեան մէջ տեսնուած չէ։

—Շոէտ-Նորվեկիոյ մէջ խստիւ արգիլուեր է ծխախոտ վաճառել 16 տարեկան չեղող տղայոց, եւ այս արգելքին հակառակ վարուողները կը պատժուին։

—Բոլոր աշխարհի վրայ Ռուսիա է հաւկթի առեւտրի կողմանէ նշանաւոր։ Միայն մէկ տարւոյ մէջ 1800 միլիոն հաւկիթ վաճառեր է օտար երկրաց։

—Ճարտնի մէջ ծաղկահատ հիւանդ ունեցող տան առջեւ եղէգ մը կը տընկեն։

—Ճարտնի մէջ անցեալ տարի 50 հազար ամուսնալուծումն եղեր է։

—Բժշկաց գործածած դեղերը 16 հազար տեսակ են։

—Լոնտոնի մէջ 37 հազար մանկամարդ աղջիկներ խոնարհութեան արհեստը կը սորվին։

—Անցեալ գարու մէջ բոլոր աշխարհի վրայ 507 թատրոն այրեր են, 173ը՝ Ամերիկայի մէջ։

—Ի Զինաստան, 1854ին, մէկ միլիոն կտակարան ղրկուեր է հանգանակութեամբ։

—Հիւսիսային Ամերիկայի երկաթուղեաց երկարութիւնը 300 հազար քիլօմեթր է, եւ զանազան պաշտօնէից թիւը՝ 1 միլիոն 192 հազար։

—Թրանսվալի հանքաց մէջ այժմ 20 հազարի չափ չինացիք կ'աշխատին, եւ բիւրաւոր չինացիք ալ ուղեւորած են դէպ ի Հարաւային Ափրիկէ՝ այդ հանքաց մէջ աշխատելու համար։

—Գերմանիոյ չոգենաւային ընկերութիւնք անցեալ տարի 12 նոր չոգենաւ գներ են. գաղղիականք՝ 25, ճարտնականք՝ 8, չուետականք՝ 14, պելճիականք՝ 7, հոլանտականք՝ 8, ռուսականք՝ 5։

—Անգղիոյ կառավարութիւնը՝ ըստ նոր կարգադրութեան՝ 1 միլիոն 252 հազար ցամաքային զինուոր կ'ունենայ, 200 հազար՝ Անգղիոյ մէջ, 232 հազար՝ Հնդկաստանի մէջ, 100 հազար՝ Քանատայի մէջ, 35 հազար՝ Աւստրալիոյ մէջ, 684 հազար՝ կամաւոր ու հետեւակ։ Ի հարկի պատերազմի՝ Քանատայի ու Անգղիոյ բանակներր պիտի միանան Հնդկաստանի բանակին հետ, եւ Հնդկաստանի վրայ արշաւողը 450 հազար անգղիական զինուոր պիտի տեսնէ իր դէմ։

—Ամերիկայի ո՛չ միայն արական, այլեւ իգական սեռի մէջ միլիոնատէր կիներ կը գտնուին։ Տիկին Աննի՝ 240 միլիոն ֆրանք ժառանգած է հօրմէն։ Ամէն առաւօտ կ'այցելէ գործարաններ։ Տիկին Հէլէն՝ տարիներէ ի վեր կրզբաղի հօրմէն մնացած մեծաքանակ հարստութեան չահագործութեամբ։ Օրը 37000 ֆրանք հասոյթ ունի։ Բարեպաշտական հաստատութեանց կը նուիրատէ առատաձեռնութեամբ։

—Ամերիկայի մէջ բժշկաց ամանք ծանուցման նոր եղանակ մը հնարեր են։ Հանդերձներու առաւելութեամբ զօրաւոր ու գէր երեւցող տղաքներ կաթնատուներու տալով՝ հասարակաց պարտէզներու եւ հրապարակներու մէջ պտրտցընել կուտան։ Այս կաթնատուներն երբ այդ տեղերը տեսնեն նիհար ու տկար տղայոց հետ չրխոզ կաթնատուներ, իսկոյն անոնց քով կը մօտենան՝ կ'րսեն.—ախո՛ն, ո՞րչափ տկար է այս տղան. եթէ ես քո տեղդ ըլլամ՝ տօքթոր Օնթէլի կը դիմեմ. տե՛ս քովը գտնուող տղեկը. այդ տօքթորը դարմանեց»։—Այս խօսքերը լսող կաթնատուն կր հիանայ տեսնելով խօսակցին քովի մանկան կարմրագեղ այտերն, եւ տուն վերադառնալուն պէս տիրոջն ու տիրուհիին կը հաղորդէ լսածները, թախանձանօք կր խնդրէ տօքթոր Օնթէլի դիմել, եւ հետեւեալ օրը յաճախորդ մր կ'ունենայ այդ հնարագէտ տօքթորն։

—Բոլանդակ աշխարհի չուներուն մեծագոյնը Ամերիկայի մէջ է։ Մէկ մեթրէ աւելի բարձրութիւն, եւ 140 քիլօյի չափ ծանրութիւն ունի։ Մեծահարուստ Ամերիկացի մը ուզեր է 1000 անգղիական լիրայի գնել այդ չուներն, բայց տէրր մերժեր է։

---

* * * ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Իրենց հաճոյքին ու անձին միայն ծառայողները կր կորանցնեն իրենց ուղեղը. իսկ անձերնին ուրիշներուն ծառայութեան նուիրողները կը գտնեն իրենց անձն ու կեանքը։

—Մարդուս համար բացարձակապէս էական է՝ հոգին լեցնել աղնիւ ու առաքինական յատկութիւններով։

—Կրթութեան բարձրագոյն նպատակն է՝ մարդուն իբր բուն իսկ մարդ զարգացումն։

—Եթէ ճշմարտապէս կրթուած է միտքը, յարմար կ'ըլլայ որ եւ է գործի։

—Մարդս որչափ մշակէ միտքը, այնչափ կը բազմապատկէ մասին ղօրութիւնը։

—Ուսուցչին մաքուր եւ ուղիղ կեանքը դաստիրք մ'է, ուսկից աշակերտը կ'ուսանի ամենակարեւոր դասերը։

— Անբարոյական ուսուցիչ կամ դաստիարակ մը՝ որչափ ալ յաջողակ ըլլայ իրեւ ժամային կրթիչ, աւելի վնասս կը հասցնէ աշակերտին, քան թէ օգուտ։

—Զաւալի է տեսնել անօթութենէ տժգունած մանուկ մը. բայց չա՛տ աւելի ցաւալի է տեսնել տգէտ, բարոյապէս անանկ ու անասնական կեանք ունեցող երիտասարդ մը։

—Անհատի մը եւ ընտանիքի մը ճակատագիրը որոշողը՝ մտաց կրթութենէ աւելի, սրտի կրթութիւնն է։

—Մարդս մտային կրթութենէ աւելի սրտի կրթութեան պէտք ունի, վասն զի գործնական կենաց աղբիւրը՝ չէ թէ միտքը, այլ սիրտն է։

—Վարժարաններն ունենալու են

ՓՈՒՆՋ

այնպիսի ծրագիր մը, որով՝ ո՛րչափ աչք կը պատրաստեն տեսնելու համար, եւ գլուխ՝ խորհելու համար, նոյնչափ պատրաստեն արհեստի մէջ յաջողակ ու կարող ձեռքեր։

—Մարդուս սորվելիք ամենաբարձր դասը՝ խոնարհութիւնն է։

ԵԱՀՕԱՑԷ

Պարզասիրութիւնը հանճարութեան օրինակ է. իսկ պճնասիրութիւնը՝ լրբութեան։

Արբեցութեան սկիզբը՝ չուտ կործանուելու նշան է։ Զափաւոր աչխատութիւնը՝ հանգստութեան։

Զրպարտութիւնը հոր մ՛է, որուն մէջ ինքը զրպարտողը կ՛ինչայ. իսկ արդարախօսութիւնը լոյս մ՛է, որուն լոյսով կը չողայ մարդ։

Ո՛վ որ կը փափաքի չարութիւն գործել կամ չար ճանապարհ գնալ, իր ձեռքով կը փորէ իր գերեզմանը։

Մարդուս միտքը անհուն ծով մ՛է. եթէ ճարտար չլինի ղեկավարը, մէջը կ՛ընկղմի եւ չուտ կը կորսուի։

Աչխատասէր անձը քաղցրահոտ վարդ մ՛է. իսկ ծոյլը՝ գարշահոտ լճակ մը։

Մի՛ զատեր թէ այս ո՞վ է կամ այն ո՞վ. աչխատէ՛ միշտ բարիք գործել։

Ամէն բանի լաւը սիրուն է, իսկ վատը՝ միշտ թոյն։

Արեւ

***ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Մէկը կը հարցնէր բարեկամի մը.

—Սիրելի՛ս, ի՞նչ կընէք միշտ զրաւ ուննենալու համար։

—Երբէք չեմ վճարեր իմ հին պարտքերս։

—Նորերը ի՞նչ կ՛ընէք։

—Կը թողում որ հինանան . . . ։

* * *

—Աւելի հաճոյալի բան մ՛է տալը քան ընդունիլը, կ՛ըսէր մարդ մը որդւոյն, անոր վնհանձնութեան դաս մը տալու համար։

—Շատ ճշմարիտ է ըսածդ, մայրի՛կ, Աւելի լաւ է ապտակ մը զարնելը, քան ապտակ մը ընդունիլը . . . ։

* * *

Եղեռնագործ ատեանին առջեւ։

—Պարո՛ն, ըսաւ նախագահը վկային, գիտցածներդ պատմէ՛ դատաւորացդ։

Վկան անոնց դառնալով պատասխանեց.

—Աստուա՛ծ իմ. . . Պարոննե՛ր, չատ բան չեմ գիտեր, բայց միայն Լաֆոնթէնի առակաց մի քանին . . . ։

* * *

—Շնորհակալ եմ, պարո՛ն, ձեր առիս ունեցած սիրոյն համար։ Իմացայ թէ՝ կը փափաքիք հետս ամուսնանալ, բայց ես պիտի չամուսնանամ երբէք։

—Ինչո՞ւ։ Ուրեմն ի՞նչ բանի պիտի գործածէք ձեր հարստութիւնը, ազնի՛ւ օրիորդ։

Ս. Ա.

ՎԷՊ ՄԸ

ՔՇՈՒԱՌ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԸ

Տարթօ անուն ընտանեաց բոլոր անդամք համբաւաւոր էին իրենց քաղաքավարութեամբ, պարկեշտութեամբ եւ պարզութեամբ։

Պ. Բիէր Տարթօ՝ ի Ռուան երեւելի տարազագործարանի մը մէջ ընդունուած էր իբր արկղակալ։ Շնորհիւ իւր հաւատարմութեան եւ յարատեւ աչխատութեանց, արժանացած էր վերակացուաց համակրանաց եւ կը ստանար գոհացուցիչ ամսաթոշակ։

Ամուսնացած էր 15 տարիէ ի վեր։ Տիկին Տարթօ ունէր մեծ գրատուն մը, ուր անձամբ կ՛աչխատէր աղչկան՝ չորեքտասանամեայ Էօժէնիի հետ։ Երբ Զանիկ կ՛ապրէին, եւ չհոսած գրամէն մաս մը կ՛աւելցնէին խնայողութեամբ, իրենց աղչկանց ապագայ ամուսնական կեանքը ապահովելու համար։ Սակայն պէտք չէ կարծել թէ՝ տունը զուրկ էր զարդարանքէ. մէն մի սենեակ ունէր իւր յատուկ զարդը . . . ։

Բիէր երբէք գինետուն չէր երթար, եւ տու մը անգամ չէր տար անօգուտ ու անպէտ բաներու համար, սակայն բարեկամութիւն հաստատած էր չափերու հետ։ Կ՛ախորժէր ընտանեկան խնջոյքներէ եւ երեկոյթներէ։ Օր մը, ըսաւ կնոջը՝ Եւտոքսիի. «Ահակ վերջը ամէն չաբաթ սեղան պիտի տամ բարեկամներէս 12 հոգիի։ Քիչ մը ուրախանա՛նք եւ հրճուի՛նք։ Ի՞նչպէս կը գտնես որոշումս»

Եւտոքսիէ՝ իբրեւ հոլ եւ հնազանդ կին, հաւանութիւն յայտնեց։ Այնուհետեւ պարոնը սկսաւ իր որոշումն ի գործ դնել։ Ամէն երեքչարթի տասներկու բարեկամ կը խմբուէին սեղանին չուրջը, պատուական կերպիւ կը ճաչէին, գինւոյ բաժակներ կը պարպուէին եւ պարոնը չափազանց գոհ էր . . . ։

Քիչ ժամանակի մէջ Պ. Տարթօի տուած խնջոյքները մեծ հռչակ ստացան։ Այս համբաւն ստոյգ էր, որովհետեւ բարեկամաց ի պատիւ սարքուած սեղանները կը զարդարուէին զանազան համադամ խորտիկներով, ինչպէս նաեւ ըմպելեաց եւ մանաւորապէս ընտիր գինիներու չիշերով։

Հրաւիրելոց մէջ կը գտնուէր Ֆրանսացի բարձրահասակ երիտասարդ մը։ Այս անձը կը կոչուէր Ժիւլ, եւ չատակեր էր ու մեծաբան։ Բիէր կը սիրէր զանի ու միշտ ճաչի կը հրաւիրէր։ Զբօսասէր ու խաղամոլ էր Ժիւլ. վասն զի խրախճանութեանց եւ զբօսանաց վրայ կը ճառէր միշտ . . . ։

Տիկին Տարթօ սիւնէյն սէրն ու համակրանքը չունէր Փարիզացւոյն համար։ Ցաճախ կը ստիպուէր աղչիկները սեղանէն հեռացնել, պարոնին անվայել խօսքերուն պատճառաւ։

Տակաւ առ տակաւ Ժիւլ կը սկսէր համարձակութիւն ցոյց տալ Բիէրի մտերմական խօսքերէն օգտուելով եւ զակի կը խօսէր ամենուն հետ եւ հնդկահաւ կ՛անուանէր զԲիէր։

Արդարեւ Պ. Տարթօ կը նմանէր հնդկահաւի, սակայն կինը չէր ուզեր որ այս մակդիրը տրուի ամուսնոյն, եւ իւր փափաքն հաղորդած էր Ժիւլի՝ որ անզգալաբար եւ անփութութեամբ կը չարունակէր գործածել բառը . . . ։

—Ո՛վ կին, կ՛ըսէր արկղակալն իւր կնոջ, թո՛ղ տուր որ մեր բարեկամին ուզածին պէս անուանէ զիս. ինչո՞ւ կը բարկանաս . . . ։ Եթէ մեր անդրանիկ աղչիկն՝ Էօժէնի քիչ մ՛աւելի մեծ ըլլար, յօժարակամ պիտի ամուսնացուներ զայն Պ. Ժիւլի հետ։ Գիտե՞ս թէ պարոնը մեզմէ չատ աւելի հարուստ է . . . ։

Տիկինն ապշութեամբ կը նայէր ամուսնոյն, բայց իւր խաղաղութեան լաւ համարեց լռել, թողլով երիտասարդն՝ իւր մեծաբանութեան, եւ ամուսինը՝ միամտութեան մէջ։

Օր մը, տեսնելով Ժիւլի ամենագէղ ընթացքը, չէր կրցած բարկութիւնը զսպել ու ձայն բարձրացուցած էր։

Սեղանին վրայ պարոնը դոլճտիւք խօսած էր արչաւանաց ու որսորդութեան օգտակարութեան, իսաղերու եւ խարդախութեանց վրայ։ Ծաղրած էր զանոնք՝ որ օրն ի բուն կ՛աչխատին 10 ֆրանք չահելու համար, երբ ճարտար խաղացող մը կարող է մի քանի վայրկեանի մէջ չատ աւելի չահիլ . . . ։

Տիկին Տարթօ նախատեց եւ պարսաւեց խաղամոլներն. յարելով որ եթէ իւր ամուսինը նմանօրինակ թերութիւն մը ունենար, անմիջապէս պիտի բաժնուէր անկէ։

Երիտասարդը՝ լսելով այս խօսքերը, սկսաւ բարձրաձայն ծիծաղիլ։ Բիէր ուսերը թօթուեց կամաց մը եւ պատասխանեց.

—Խաղամոլ մը չեմ եւ պիտի չըլլամ, սակայն եւ այնպէս չչափազանցե՛ք։ Մեր սեղանակից պարոնը պարկեշտ անձ մ՛է։ Գէշ բան չէ խաղալը։

—Իմ պզտիկ հնդկահաւս, բաւ ժիւլ չատ լաւ կը խօսի. պիտի խաղանք եւ մեր չահը պիտի բաժնե՛նք։

Եւտոքսէ սաստիկ կատղեցաւ եւ երիտասարդին դառնալով պօռաց.

—Պարո՛ն, երբ իմանամ թէ ամուսինս խաղամոլութեան հետեւած է, պիտի արտաքսեմ զձեզ տունէս։

* * *

Շաբաթներ, ամիսներ անցան սահելեան։

Այլեւս չէր խօսուեր ո՛չ տրչաւանաց, ո՛չ խաղերու եւ ո՛չ ալ զրամ չահելու ապօրէն միջոցներուն վրայ . . ։ Տիկին Տարթօ գոհ էր եւ կը կարծէր թէ՝ Ժիւլ բարեփոխած է իր յոռի բնաւորութիւնները։

Սակայն, հակառակ տիրող հանդարտութեան, Բիէր օր ըստ օրէ տխուր կ՛երեւէր եւ կնոջն ու զաւակացը հետ խօսակցութեամբ կը վարուէր։ Երբեմն մինչեւ իսկ չէր վարաներ ծեծել էօժէնին՝ զոր չափազանց կը սիրէր։

Արդեօք ի՞նչ պատահած էր հաւատարիմ արկղակալին . . ։

Աւա՛զ, Պ. Տարթօ սկսած էր խաղալ։ Ժիւլ համոզած էր զանի . . ։

Արկղակալը՝ որ վարժ ու ճարպար չէր խաղալու մէջ, կորնդուց պահած ստակներուն մեծ մասը Ժիւլ տեսնելով որ ընկերոջը քով բան չէ մնացած, բաժնուեցաւ անկէ եւ փարիզ գնաց։

Բաւական ժամանակ անցնելէետքը, Բիէր ընդունեց նամակ մը՝ որով Ժիւլ կը յայտներ իւր թշուառ վիճակը եւ կը խնդրէր 1000 ֆրանք։

Միամիտ արկղակալն ապչեցաւ մնաց։

—1000 ֆրա՞նք, կ՛ըսէր ինքնին, ո՞րկէ պիտի գտնեմ . . ։ Սակայն եւ այնպէս պէտք չէ որ մերժեմ ընկերիս խնդրանքը։

Վարանեալ էր եւ յուսահատ։ Մր տագրեց գործատան արկղէն 1000 ֆրանք գողնալ եւ գոհացնել իւր ընկերը՝ որմէ ամենայն ինչ կ՛ակնկալէր . . ։ Այս մտագրութիւնը գործադրեց եւ Ժիւլ ստացաւ դրամը։

Ցերեան եկաւ այս գողութիւնը, եւ գործատունէն արտաքսուեցաւ Բիէր։

Մի քանի օր վերջը, գործատան պաշտօնեաներէն մին գնաց տիկին Տարթօյի գրատունը, պատմեց եղածը եւ 1000 ֆրանք պահանջեց տիկնէն։

Ազնիւ տիկինը ամչցաւ, դեղնեցաւ մեռելի մը պէս եւ պատասխանեց.

—Պարո՛ն, պիտի վճարեմ, ի սէր ամուսնոյս եւ չորս աղչկանցս պատուոյն։

Հետեւեալ օրը ծախեց գրատունը եւ վճարեց 1000 ֆրանքը։ Սակայն խեղճ կինը չկրցաւ հանդուրժել այս սոսկալի եւ անակնկալ դէպքին ու քիչ ատենէն աւանդեց հոգին, չրջապատուած իւր չորս սիրելիներէն՝ որ դառնապէս կ՛արտասուէին։

Բիէր միայնակ մնաց չորս զաւակաց հետ։ Հասած էր թշուառութիւնն, հասած էր անբարոյականութիւնը . . ։

Պ. Տարթօ զղջաց գործած սխալին վրայ եւ աչխատութիւն կը փնտռէր օրապահիկն հայթայթելու համար, բայց ի զուր, որովհետեւ անոր պատիւն ոտնակոխ եղած էր։

Ձմրան սառնաշունչ հովերը փչել սկսած էին։

* * *

Իրիկուն մը, Բիէր՝ սովորականէն չատ աւելի բարկացած, վերադարձաւ տուն, օրն ի բուն աստ անդ թափառելէ վերջը։

Դիշերը վրայ կը հասնէր եւ չափազանց ցուրտ էր։

Բիէր խոհանոց նայեցաւ . . ։ Կրակ չկար տաքնալու համար։

Աղչկանց անդրանիկն՝ Էօժէնի, որ այժմ 15 տարեկան էր, ընդարմացեալ ձեռօք կը կարկատէր մէկ քրոջ չրջազգեստը։

Պ. Տարթօ Էօժէնիի մօտեցաւ եւ ըսաւ.

—Ի՞նչ կերակուր պատրաստած ես։

Աղչիկը պատասխանեց տխրութեամբ։

—Հարի՛կ, այլեւս ստակ չունիմ։

—Ինչո՞ւ համար փոքր քոյրդ հայր կիւտէնի չղրկեցիր, միս գնելու համար։

—Ես՝ անձամբ գացի, սակայն ո՛չ միայն մերժեց միս տալ, այլ նաեւ նախատեց զիս . . ։

Պ. Տարթօ յուզուեցաւ. գրպանէն 10 ֆրանկի հանեց եւ միառ մի սեղանին վրայ նետեց։

—Գացէ՛ք հաց գնել. ըսաւ խստութեամբ։ Ձաչեցէ՛ք, մի սպասէք ինձ որովհետեւ պիտի երթամ բարեկամներս մէկէն գրամ փոխ առնուլ։

Ցետոյ մեկնեցաւ։

Էօժէնի հաւաքեց սեղանին վրայի սուակները, մինչ իր երիք քոյրերը՝ անօթի ու ծարաւ կը դիտէին զանի . . ։

Սեղմ աղչիկը ի՞նչ պիտի բներ 10 սանդիմով։ Հայրը հրաւիրած էր հաց փնել, սակայն ցամաք հացը չէր կրնար յաղեցնել թշուառ պզտիկները՝ որ երեքն ալ կը կերակրուէին . . ։

Երէց քոյրը՝ բոլորովին չուարած, կը մտածէր։ Անոր ժպտուն չրթներէն յանկարծ ինկան սա բառերը՝ որ հազիւ կը լսուէին . . ։

—Հի՛նգ սանդիմի հաց, հի՛նգ սանդիմի պտուղ։

—Ո՛չ, ո՛չ, պատասխանեցին միաբերան փոքրիկ աղչիկները, կարկանդակ կ՛ուզենք։

—Կարկանդա՛կ, մրմնջեց Էօժէնի, ուրիշ ատեն մը կուտե՛ք, այժմ չատ ստակ չունինք։

Լուիզ՝ կրտսեր քոյրը, յանկարծ ձայն բարձրացուց։

—Նայէ՛, քոյրի՛կ. ըսաւ մեծ քրոջը, դարանին մէջ մոռցուած հաց կայ եղեր։

Էօժէնի ուրախութեամբ առաւ հացը՝ որ կարծրացած էր քարի պէս։

—Շամբանիայի մէջ կը թաթխենք մեր չոր հացը եւ այնպէս կուտենք, յարեց Մարի՝ ամենէն կրտսեր քոյրը։

Ցետոյ ցոյց տուաւ չամբանիայի եռեք խոշոր չիշեր՝ որ նոյնպէս մոռցուած էին դարանին մէջ։

Ճօսելու կարգն եկած էր Շարլոթի։

—Ամէն ինչ կատարեալ է, յարեց նա, ուրեմն ընթրե՛նք եւ ապա երթա՛նք ծաղարարին ու մեր ուզածը գնե՛նք։

Ճօսակցութիւնը լրացաւ եւ ամէնքն ալ պատրաստուեցան ընթրելու։

Լաւ մը կերան խնճցին, եւ իրաւ կենաց՝ ու իրենց հանգուցեալ մօր միշատակին համար չամբանիայի բաժակներ պարպեցին։

Ընթրիքէն ետքը, չորս քոյրեր ձեռք ձեռքի տուին եւ հեռացան տունէն, կարկանդակ գնելու համար։

* * *

Ձրան ցուրտ գիչեր մ՛էր. ձիւնը առատօրէն կը տեղար . . ։ Փան Տարգ փողոցին անկիւնը կը գտնուէր կարկանդակավաճառ մը՝ որ ծանօթ էր Ռանաւանդ դպրոցական փոքր տղոց։ Չորս քոյրերը քայլերնին դէպ ի այն կողմ ուղղեցին։ Մօտեցան կրպակին, զանազան տեսակ կարկանդակներ չարուած էին ապակեփեղկին մէջ, եւ կը չողչողային մաքուր լամպարի մը փայլուն լուսոյն ներքեւ։ Էօժէնիի փոքր քոյրերը ուշի ուչով կը դիտէին անուչեղէններն ու հաստեաններ . . . Մարի՝ որ ամենէն անհամբերն էր, կրպակին դրան քով գնաց եւ կը փորձէր բանալ զայն։

Նոյն պահուն լսուեցաւ թշուառ կնոջ մը սրտաճմլիկ ձայնը . . ։ Ծեր եւ աղքատ կին մը՝ իւր երկու մանկիկներով, մերձեցաւ աղչկանց եւ գրթութիւն կը հայցէր։

—Սու մը տուէ՛ք, կ՛աղաչէր, կ՛ըսէր։ Երկուընէ իվեր բան կերած չենք։ Դուք հարուստ մարդու որդի էք, կարկտութիւն ունեցէ՛ք իմ երկու փոքրիկներուս համար՝ որ պիտի մեռնին ցրտէ եւ անօթութենէ . . ։

Էօժէնի՝ տժգոյն եւ յուզեալ, կը դիտէր թշուառութեան այս տխուր տեսարանը՝ որ կը պատկերացնէր իրենցմէ չատ աւելի ողբալի վիճակ մը։

—Սիրելի՛ս, կարող չենք օգնել քեզ, որովհետեւ մենք ալ գրամի պէտք ունինք . . ։

—Կարկանդակ պիտի գնէիք, յարեց խեղճ կինը, խնդրե՛մ, մէկ կամ երկու հատ պակաս գնեցէ՛ք։ Ազնիւ օրիո՛րդս, ի սէր Աստուծոյ, գթացէ՛ք մեր վրայ։

Էօժէնի սուս մը տուաւ թշուառ կընոջ։

—Կարկանդակ չենք ուզեր, մեր ղրամին ալ անոր տո՛ւր, աղաղակեցին միւս երեք աղչիկները։

Երէց քոյրը ունեցած բոլոր ղրամը մուրացուհւոյն յանձնեց եւ յետոյ բաւ.

—Քոյրիկնե՛րս, տուն վերադառնանք։ Աստուած պիտի գթայ մեր վրայ, որովհետեւ գթացինք մենէ չատ աւելի թշուառ անձանց վրայ . . ։

Թարգմ. Սիմոն Հ. Ս. Այտճաճեան

ՆՈՐ ԲԱՌԱԳԻՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

1000է աւելի էջերէ բաղկացած

ՍԻՄՈՆ ԴԱՐԱՄԱՃԵԱՆ

Նախնեաց բառեր. — Նորաբանութիւններ. — Գաւառական բառեր. — Հանրագիտական դատուածներ երկրագործութեան, Գիտութեանց, Դիցաբանութեան, Առողջաբանութեան, Օրենսգիտութեան, Ճարտարութեան, Գործնական կեանց վրայ։

Հայերէն լեզուի բառական ճոխ եւ գիւրաւտար բառագրքի մը պէտքը ընդհանուր եղած էր ցարդ։ Ահա այդ պէտքը լրացնելու կոչուած է սոյն գործն, օգտուելով հայ եւ օտար բազմաթիւ բառագրքերէ։ Ինամով հետազօտուած են բառերու ճչգրիտ նչանակութիւնները, անոնց որոչ եւ ամփոփ սահմաններն, իրենց հականիչներով ու նմանիչներով, հին ու նոր պէս պէս առումներով։ Զանց չէ առնուած նաեւ գնել բառերու ծագումն, կենդանեաց, բուսոց ու դասակարգութեան վերաբերեալ, ի հարկին անոնց թուրքերէնն ու ֆրանսերէնն ևս։

Բաց ի բուն բառագրքէն՝ գործոյս ամբողջ ընթացքին մէջ հանրագիտական հատուածներ կարեւոր տեղեկութիւն կուտան երկրագործութեան, Գիտութեանց, Դիցաբանութեան, Առողջաբանութեան, Օրենսգիտութեան, Ճարտարութեան, Գործնական կեանց վրայ։

Հրատարակուած են Ա.—Դ. թերթերն եւ միւսներն ալ յօդուածաբար կանոնաւորապէս լոյս պիտի տեսնեն։

Թուղթ ազնիւ, տպագրութիւն Սահակեան, ընտիր եւ խնամեալ, զարդարուած յատկապէս փորագրուած սիրուն եւ ճաչակաւոր պատկերներով։ Բացուած է բաժանորդագրութիւն՝ հանրային քաղաքներութեան արժանի սոյն գերազանցապէս օգտակար գործոյն համար, 20 դահեկան՝ Պոլսոյ, 25 գաւառաց եւ 6 ֆրանք օտար երկիրներու համար։

Հեղինակին հասցէն՝ Կ. Պոլիս, Հասճօղլօ խան, թիւ 24։

8—10

ՍԱԳԱԵԱՆ ՏՈՊՐԱՆ

Կ. Պոլիս, կալաթա

Ձղղոգիւն, մարմրուիւն եւ արագուիւն ցչանաբաններ ի Սագաեան Տպարանին

Սագաեան Տպարանը կը տպագրէ բոլորովին ՆՈՐ տառերով Թուրքերէն, Հայերէն, Ֆրանսերէն, Ցունարէն եւ այլ լեզուով գիրքեր, հանդէսներ, լրագրեր եւ տետրակներ։

Սագաեան Տպարանը կը տպուին վաճառական եւ անհատական հաչուեցոյցներ, նամակագրութիւններ, հասցէներ, հարուստներու տրուելիք տոմսեր, այցեքարտեր, մաղազներ, եւ այլն, եւ այլն։

Սագաեան Տպարանը ուղղակի կը թղթակցի գաւառներու հետ տպագրական բոլոր գործերու համար, գիրքերու տպագրութեան արտօնութիւններն ալ Մէսրիֆէն առնելու պայմանաւ։

Տպարանս դիմով բոլոր յաճախորդք յուսանք որ գոհ մնան։

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Կաչեայ եւ անգլիական ամէն տեսակ ընծիր կազմեր գրքերու համար։

Տոմարներու պատրաստութիւն գեղեցիկ կազմ դպրոցական գրքերու Մաքրութիւն, Տոկունութիւն եւ Արագութիւն։

ՁԱՓԱԻՈՐ ԴԻՆԵՐ

8—10

ՏՆՕՐԻՆ ԵՒ ՏԻՐ
Հ. Ս. Ա Ճ Ա Ճ Ե Ա Ն

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱԵԱՆ
Կ Պոլիս, կալաթա